

Til minnis um William Heinesen

William Heinesen var ikki nakar Hemingway. Hann elskaði orðini og nenti sær ikki at vera pírin við teimum. Hinvegin var hann umhugsin, tá hann valdi tey og setti tey saman. Hvørt orð hevði sin lit og sitt ljóð og fekk sess samsvarandi hesum. Hetta kemur til sjóndar eitt nú í skaldsøgu hansara *Det gode håb*, 1964. Bókin er sum eitt slott, bygt av eini ørgrynna av fremmandorðum og donskum orðum, tú ikki sær á alfaravegi. Tað kann tí vera torført at finna Williampi ein bás í tjúgundu aldar bókmentasøgu. Kanska er hann á ein hátt skyldur við barokktiðina. Tað er neyvnan av tilvild, at honum dámdi væl sálmaskaldið Kingo, og at ein av yndiskomponistum hansara var Georg Friedrich Händel.

Sagt verður, at William var fleirlistarmaður. Hetta er kanska rætt. Men so má leggjast aftrat, at hann var fyrst og fremst skald, og at sonnu dýpd hansara finnur tú bara í skaldskapi hansara. Hann gjørdi skreytir í trimum bókmentagreinum, sum hann helt fram at dyrka og fullfiggja. Størsta lopið gjørdi hann sum yrkjari. Einkilogið er í hesum, millum *Arktiske Elegier*, 1921 og *Panorama med regnbue*, er ein hálv öld. Merkiligt var at siggja í 1972, tá henda seinna bókin kom, at einki av tí eysturlenska fongu, sum europeisk andsmenni drógu um stokkin í hesum zenbuddhistiska tíðarskeiði, var Williampi ókent. Hann mótmælti tí desakralisering av alheiminum, sum t.d. Jacques Monod umboðaði. Hetta sigur eitt sindur um evni hansara at halda sær ungum og kvæmum. Hann, sum var at kalla vaksin, tá morðið í Sarajevo skakaði heimin, var framvegis — í sjeitiárunum — mentur at lofta tíðarrákinum.

Havnin kom at vera inngangur og útgangur hjá Williampi. Hann var føddur í Bringsnagotu og vaks upp í tí tá nýggja býarpartinum, har Heinesens hús stóðu. Havnin var í uppvøkstri hansara lítið meira enn tann søguligi høvudsstaðurin, Tinganes, reynini, býlingarnir eystan fyri Havnar. Her sleit William sínar barnaskógvar. Og Havnin vaks inn í huga hansara, hennara søga, hennara fólk, hennara andi, fátækraðemið, tann fatti høvudburðurin. Hann lýsti sin heimby í

einum hópi av stuttsøgum og setti — í trimum skaldsøgum — sin ljóskastara á trý tíðarskeið í býarins søgu, krígsárinu (*Den sorte gryde*), tíðina undan fyrsta heimsbardaga (*De fortalte spillemænd*) og Gablatiðina (*Det gode håb*).

Teiti, komikkur, tað høgtíðsliga og tað festliga — alt hetta er at finna í skaldskapi Williamps, sum høvuðstema ella í glottum og eykasetningum. Men hann grundar eisini yvir livsins stør-

mál — og tá verður hann hættisligur. Áhugaverdast av teimum verkum hansara, har roynt verður at glimast við óndskapin, er eftir minum tykki *De fortalte spillemænd*, 1950. Í roynd og veru lýsir henda bókin — ið ber á brá at vera kriminalskaldsøga — ikki óndskapin, heldur óndskaparins strategi í einum góðtrúnum mannaheimi. Við bókini um Matte-Gok, nihilistin, sum verður borin í gullstóli av hugtiknum fjøldum, hevur William kanska í

roynd og veru avdúkað eitt serføroyskt, socio-religiöst ella politiskt paradigma. Ein sjónleik, sum fer at verða tikin upp aftur eisini í komandi tíðum.

Fransmenn hava eitt fyrirbrigdi, teir rópa »hillanna náttargalar«. Teir meina her við tær bókur, sum liggja gloymdar og syngja á støvutum bókahillum. Eingin av bókum Williamps fekk hesa vanlagnu. Summar teirra vaktu enn tá ans og elvdu til rok. Maurentius Viðstein tekur soleiðis til um ta móttøku, *Den sorte gryde*, 1949, fekk: »Onkur bókaummælari beindi rithøvundin sjálvan í »reyðapottin« fyrri »Den sorte gryde«. — So dyggiliga reiggjaði William koyrilin — og so meint sveið tað eftir«. Drúgvast var tað henda sama bókin, sum gjørdi, at fólk góvu ilt frá sær aftur í áttatiárunum. Tað er í hesum sambandi hugvekjandi, at William fekk tey, ið gjara út til tey gudiligu, imóti sær. Ein djúp religiøs livssjón eyðkennir allan skaldskap hansara. Men kanska var hetta hansara stóra misbrot — at hann tók religiónina í álvara.

Sum listarmaður verður William eitt fyridømi og ein kelda til íblástur hjá øllum, sum fáast við skapandi virki í Føroyum. Kanska er tað ikki av leið at peika á, at hetta fyridømi fevnir um aðrar virkisgreinar enn listina. Í hesum tíðum, tá føroyingar standa og himprast uttan fyrri eitt Europa, sum er at gerast eitt figgarligt og mentunarligt stórveldi, er tað stuttligt at peika á, at William á ein hátt longu hevur vist vegin. Alt gott at siga um okkara knáu ítróttarfólk. Men tað var William Heinesen, sum — við at flyta út føroyska dygdarvaru — á fyrsta sinni gjørdi land okkara heimsgitið. Hann visti við hesum á einastu gongdu leiðina hjá okkum, vinnuliga sum listarliga.

William er farin. Eftir hann stendur eitt hús, prýðiligt og vandaliga gjørt. Tað hevur litað vindeyg. Nærkast tú, sært tú, at har skyggir í karaflum og ljósakrúnur. Gjøgnum salir tess ljómar tónleikur, ið kundi mint um Feuerwerksmusik. Atgongd-in er ókeypis.

Hanus Andreassen